

Despre promovarea în învățămîntul superior

Modul de promovare în învățămîntul superior este o componentă esențială a politicii culturale ale unei țări. Metodologia promovării dă seamă despre opțiunile factorilor de decizie din universități și din ministerul de resort la un anumit moment de timp, dar influența, rezultatele ei persistă și sînt vizibile mult după acel moment.

Iată, pe scurt, cum stau lucrurile la noi în științele exacte. Desigur, cunosc cel mai bine sistemul din domeniul meu, matematica, dar se poate admite că acesta e cazul generic, variațiile fiind relativ nesemnificative în celelalte domenii. S-ar putea crede că aici lucrurile sînt simple, rezultatele ușor cuantificabile și valoarea, ca și nonvaloarea, ușor recunosciibile. Ei bine, nu.

Două sînt criteriile mari avute în vedere în mediul universitar: activitatea de cercetare și cea didactică. Fiecare dintre ele este cuantificată. Se acordă un anumit punctaj pentru cursurile și monografiile publicate, pentru lucrările de cercetare publicate în reviste sau volume ale unor conferințe, pentru citările acumulate, se punctează diferitele cursuri și seminarii ținute. Punctajul pentru articole e funcție de calitatea revistei. Asta presupune că, în prealabil, au fost ierarhizate revistele de specialitate (după criterii discutabile, dar adoptate de mai toată comunitatea științifică, nu numai de la noi).

Metoda e, în principiu corectă: trebuie cumva cuantificată activitatea cuiva pentru a o compara cu a altuia. Necazul e că la baza adoptării acestei metode a stat și stă încă o mai mult sau mai puțin difuză "prezumție de vinovăție". Care, din nenorocire, e perfect motivată. Cel mai simplu și normal ar fi ca pentru fiecare post scos la concurs, o comisie de specialiști recunoscuți (nu neapărat din România) să analizeze dosarele celor înscriși. Să citească lucrările prezentate la concurs și să compare importanța rezultatelor, impactul lor etc. Dar dacă respectivii concurenți își vor plasa prieteni în comisie? Dacă acei comisari nu vor fi chiar obiectivi, onești? Dacă au alte interese? E mai sigur să avem și niște "criterii obiective". Dar și cu acestea trebuie să fim vigilenți: de exemplu, nu luăm în seamă citările apărute în reviste românești ca să evităm situații de donnant-donnant etc. Și, ca să fim și mai siguri, verdictul comisiei trebuie validat (uneori e chiar răsturnat) de Consiliul profesoral, apoi de Senat și de Comisia superioară a Ministerului. Așa că adesea, dacă tot avem punctaje, membrii comisiei doar frunzăresc publicațiile candidatului, mulțumindu-se să se uite la titlurile revistelor. Or, e clar că și într-o revistă slabă se pot publica rezultate bune, după cum, cam cu aceeași probabilitate, în reviste foarte prestigioase se strecoară articole banale (grupuri de

presiune, amicitii, coterii există peste tot). Unii autori de rapoarte extrem de laudative nu pot cita nici măcar o contribuție importantă a celui lăudat.

Pe de altă parte, prin absolutizarea "criteriilor obiective" se ajunge la situații ridicole: majoritatea profesorilor recunoscuți din Europa sau Statele Unite nu s-ar putea înscrie la un concurs în universitățile noastre pentru că nu și-au scris cursul. Nici nu e nevoie: există destule texte clasice care se pot recomanda studenților și, în cel mai bun caz, profesorul distribuie notele sale de curs scrise de mână sau, acum, le pune pe pagina sa de web. Nici monografiile nu se prea înghesuie lumea să scrie: majoritatea preferă să facă cercetare activă în loc să investească vreo doi ani pentru o muncă de sistematizare. În plus, multe, multe articole cu rezultate de duzină, publicate în reviste modeste aduc tot atâtea puncte sau mai multe decât mai puține articole, dar consistente, cu rezultate importante, publicate în reviste de top. *Ce aclamăm noi? Noi aclamăm munca, travaliul.*

Se vede că, din păcate, accentul e pus pe aspectul cantitativ al muncii noastre. Trebuie să fi publicat mult ca să fii conferențiar sau profesor! Ajungem să facem cercetare nu din pasiune, din curiozitate, ci contra cronometru, ca să ne lungim lista publicațiilor. Puțini sînt cei tari care scapă din moara asta. Iar unii chiar nu acceptă sistemul și preferă să iasă din el.

Desigur, există și criterii calitative sine qua non: se cere, de exemplu, pentru poziția de profesor, măcar un articol într-o revistă considerată de top. Pare un criteriu asigurator. Nu e chiar așa. La nevoie, se mai schimbă lista revistelor de top (prin adăugire), astfel ca cine trebuie să poată îndeplini toate criteriile.

Nu întîmplător am folosit cuvîntul promovare: datorită imposibilității practice a mobilității (e greu să te muți dintr-un oraș în altul), la noi e vorba, de obicei, nu de concurs (între mai mulți candidați) ci de promovarea, mai devreme sau mai tîrziu, a fiecăruia. Iar dacă cineva nu mai are răbdare, atunci se poate duce la o universitate particulară. Acolo promovează rapid, Comisia de la Minister mai închide ochii cînd e vorba de "particulari". Apoi, după un timp, omul aranjează să i se scoată un post la concurs și la universitatea lui de stat, i se face o comisie pe sprînceană și gata (a scăpat și de Comisia Ministerului care l-a validat deja).

Mai puțin depărtat de temă decât s-ar părea este accesul în academie. Cea mai recentă gafă de care știu a acestui înalt for a fost respingerea candidaturii lui George Lusztig, profesor la M.I.T., membru al Academiei Regale Britanice, probabil cel mai împlinit matematician

român în viață. I-a fost preferat un domn foarte în vîrstă, matematician stimabil, dar ale cărui contribuții nu sînt comparabile cu ale celui respins.

Nu poți să nu vezi că, deși cu pretenții de obiectivitate, acest sistem contribuie și el la confuzia, cînd nu chiar la inversarea valorilor. E posibil ca orice sistem birocratic de promovare să ducă și la astfel de efecte perverse. Dar cred că acestea ar putea fi minimizate dacă ar exista o voință politică foarte fermă. Despre politici culturale¹ era vorba, nu?

Liviu Ornea

¹Mă încăpățînez să cred că matematica și, în general, științele exacte fac parte din cultură, ba chiar din Cultură. Pe cînd un număr al Dilemei cu tema asta?